

Graslanden van Leyduin en Woestduin, vegetatiemonitoring 2023

Joop Mourik, januari 2024

De plantenwerkgroep Leyduin heeft ook in 2023 de graslanden van de vroegere strandvlakte van Leyduin en de strandwal van Woestduin weer onderzocht. Tijdens zes excursies en voorverkenningen maakten de elf deelnemers in totaal 24 vegetatieopnamen, variërend van droog tot nat, gemaaid, lang of kort geleden geplagd/geschraapt en geen beheer.

In totaal zijn 134 verschillende plantensoorten waargenomen. De meeste zijn genoemd in de tabellen 1 en 2, de overige 50 zijn incidenteel gezien en hier niet vermeld. De opnamemethode en de locaties waren dezelfde als in 2022 maar er zijn ook nieuwe plekken onderzocht.

Op grond van de soortensamenstelling kunnen we vijf lokale vegetatietypen onderscheiden: twee van droge grond en drie van vochtige tot natte grond. Er zijn maar weinig plantensoorten die van droog tot nat voorkomen. Reukgras heeft het grootste bereik (19 opnamen). Smalle weegbree, gestreepte witbol, kamgras en grote ratelaar zagen we vooral op vochtige tot natte, maar niet drassige plaatsen (14-15). Moerasrolklaver en Kruidende boterbloem waren vooral aanwezig op natte tot drassige grond (16) net als pitrus en lidrus (14). De laatste twee vooral op afgeplagde bodem.

De overige soorten hebben enige relatie met de waterhuishouding en/of met de dichtheid van de vegetatie: open na afplaggen, gesloten bij langdurig maaibeheer en gesloten-hoog (ruig) bij een gemiddeld hoge waterstand.

We bekijken de onderzochte graslandvegetaties in een reeks van droog naar vochtig tot drassig aan de hand van de aanwezigheid van de gezamenlijk voorkomende (tabel 1) en van de eigen, kenmerkende soorten (tabel 2).

Het strandwal grasland van Woestduin

Deze opnamen zijn in mei gemaakt van vlakjes die in 2012 of 2021 afgeplagd zijn, van een plek die in de winter van 2022 geharkt is om een deel van de dikke moslaag te verwijderen en van een plek zonder recent vegetatiebeheer. Algemeen in het schrale duingrasland zijn gewoon struisgras, zandstruisgras en gewone veldbies met lokaal schapenzuring, vroege

Tabel 1 Vegetatietabel van de graslanden van Leyduin en Woestduin. Aanwezigheid in procent van aantal opnamen. Beheer 1-2: beheer 2012-2022 naar frequentie per groep

Groep	VT1	VT2	VT3	VT4	VT5
Aantal opnamen	3	2	10	5	4
beheer1	plag21	hark22	maai	plag12	plag12
beheer2	plag12	geen	plag12		
Droog-nat	droog	droog	vocht	nat	dras
Gewoon struisgras	100	100	20	40	0
Gewone veldbies	100	100	20	0	0
Zandstruisgras	100	100	0	0	0
Schapenzuring	100	50	0	0	0
Vroege haver	100	50	0	0	0
Gewone esdoorn kl	67	50	0	20	0
Smalle wikke	67	50	20	0	0
Duinkruiskruid	67	50	0	0	0
Sint-Janskruid	67	50	0	0	0
Zandhaarmos	67	50	0	0	0
Gewoon reukgras	33	100	100	100	25
Smalle weegbree	33	50	100	20	25
Gewoon haakmos	33	100	40	20	0
Gewoon biggenkruid	33	100	40	0	0
Lidrus	0	0	80	100	25
Gestreepte witbol	0	0	100	80	25
Kamgras	0	0	80	100	0
Grote ratelaar	0	0	70	80	25
Gevleugeld hertshooi	0	0	40	80	25
Witte klaver	0	0	40	60	25
Moerasrolklaver	0	0	70	100	100
Kruidende boterbloem	0	0	90	80	75
Grauwe wilg sl	0	0	40	100	100
Pitrus	0	0	60	100	75
Fioringras	0	0	50	100	75
Riet	0	0	50	100	75
Gewoon puntmos	0	0	30	100	100
Zomprus	0	0	20	100	50
Vertakte leeuwentand	0	0	10	100	50
Ruige zegge	0	0	10	60	50
Zwarte zegge	0	0	0	60	50

Foto 1 Woestduin: geplagd in 2021

haver of cipreswolfsmelk. De vrijwel gesloten, maar door het harken uitgedunde moslaag bestond voornamelijk uit groot laddermos en haakmos met plaatselijk gewoon gaffeltandmos en heideklauwtjesmos (type VT2 in de tabellen). Door het harken was er ook enige ruimte ontstaan voor kleine plantensoorten zoals schapenzuring en hondsviooltje.

De in 2021 afgeplagde vlakjes waren nog vrij kaal. De totale bedekking van vaatplanten en mossen was gemiddeld 25%, al heel wat meer dan in 2022 toen nog maar 1% van de vlakjes begroeid was. De bedekking van het in 2012 geplagde vlakje was 95%. De kruidlaag bedekte 30% en de moslaag 90%, met

enige overlap omdat de moslaag onder de kruidlaag doorloopt. Ook in deze vlakjes vonden we de algemene soorten van het schrale duingrasland maar in laag aantal en nauwelijks bedekking (type VT1). Daarnaast ook (Rode lijst-RL) kruiden van kalkhoudend zand zoals hondsviooltje (RL), lathyruswikke (RL), zandpaardenbloem, mannetjesereprijs, duinviooltje en scherpe fijnstraal (RL). Het gemiddelde aantal soorten van deze vegetaties op droge zandgrond ontloopt elkaar niet (meer) zoveel: 19 soorten per opname op de afgeplagde locaties (type VT1) en 16 in het wel of niet geharkte grasland (type VT2).

Het weiland van Leyduin

Het vroegere weiland en de in 2012 afgeplagde delen worden jaarlijks in september gemaaid als de kruiden rijpe vruchten dragen en de bodem nog berijdbaar is voor de maaimachine. Later in het seizoen, zeker vanaf het najaar van 2023 staat een groot deel onder water.

Hier hebben we vegetatie opnamen gemaakt in een raai van west naar oost en van zuid naar noord in de afgeplagde delen. Deze raaien bestrijken een gradiënt van vrij droog en zandig aan de westkant naar vochtig en venig aan de spoorlijn kant. De noord-zuid lijn geeft een indruk van de vegetaties op vrij droge tot drassige, meestal afgeplagde grond. Veel opnamen van deze vegetaties (VT3-5) hadden een lage struiklaag van overwegend grauwe wilg maar ook van andere houtsoorten zoals zwarte els, berk en katwilg. In de kruidlaag noteerden we ook boswilg, es, gewone esdoorn en zomereik.

Foto 2 Weide van Leyduin: veel mollen, gezonde grond mrt-23

Gemeenschappelijk in de vochtige tot drassige vegetaties (VT3-5) zijn moerasrolklaver en kruipende boterbloem (tabel 1). Op natte, afgeplagde locaties vrijwel altijd ook pitrus, fioringras, riet en grauwe wilg. Wordt het natter (VT4-5) dan komen daar gewoon puntmos, zomprus en vertakte leeuwentand nog bij. Zwarte zegge en ruige zegge zijn dan ook vaak present.

Vervolgens bekijken we de karakteristieke (differentiërende) soorten van de vegetatietypen VT3-5 (tabel 2). Deze soorten zijn (vrijwel) alleen in de opnamen van één type aangetroffen. Sommige bijna altijd, andere een enkele keer en vooralsnog zwak kenmerkend. In tabel2 valt het ook op dat er een strakke scheiding is

tussen de typische soorten van het droge grasland van Woestduin (VT1-2) en het droge tot drassige weiland van Leyduin (VT3-5). De overlap is zeer gering.

Foto 3 Kruidenrijk grasland VT3

VT3 is bestaat uit opnamen van de niet geplagde delen. Dit is de echte weide met een groot aantal soorten van het kruidenrijke grasland zoals veldzuring, scherpe boterbloem, rode klaver, rietorchis en daarnaast natuurlijk ook de gemeenschappelijke soorten met VT4 (tabel 1). Veel typische plantensoorten van VT3 zijn in Nederland kenmerkend voor grasland op (matig) voedselrijke, vochtige grond (SE groep 5). Een bijzonderheid is rode oegentroost (Rode lijst). Het gemiddelde aantal soorten van de kruidenrijke weide is 25 ± 5 .

VT4 is een open valleivegetatie op natte tot drassige grond van de afgeplagde delen. Kenmerkend zijn plantensoorten van veenmoerassen en humeuze valleien (SE groep 7) zoals kruipwilg, stijve oegentroost en hazenzegge. Daarnaast ook zilte rus, getande weegbree, veldrus, dwergzegge en borstelbies.

Foto 4 Valleivegetatie VT4 met egelboterbloem L en zilt torkruid R

Zeldzaam maar wel bijzonder zijn zilt torkruid (RL-bedreigd), geelhartje (RL), kleverige oegentroost, waterkruiskruid en egelboterbloem. Met uitzondering van geelhartje worden deze plantensoorten ook maar zelden in de vochtige duinvalleien van Zuid-Kennemerland waargenomen. Met gemiddeld 32 ± 4 soorten per opname een mooie, soortenrijke valleivegetatie in ontwikkeling, maar op kleine schaal nog.

Foto 5 Natte ruigte VT5 met kattenstaart

Vegetatietype VT5 is een voedselrijke, natte ruigte met riet en grauwe wilg die op grote schaal voorkomt op de diep afgeplagde delen die vrijwel het hele jaar onder water staan of drassig zijn. Behalve gewoon puntmos, grauwe wilg, moerasrolklaver, gewone waterbies en grote kattenstaart zijn er maar weinig karakteristieke soorten. Het gemiddelde aantal per opname is 17.

De natte ruigte is dominant op ruim 0,5 ha van het noordelijke plagveld. Onder invloed van het voedselrijke water uit de Leyduinbeek is de gevoeligheid voor voortgaande verruiging en bosvorming daar erg groot.

Na verbetering van de grondwaterkwaliteit en met tijdelijk intensiever beheer van maaien en kappen kan de soortenarme ruigte verschromen tot de vochtige valleivegetatie VT4. Anderzijds is de hoge begroeiing een rustgebied voor de fauna dus terughoudendheid met de schaal van eventuele nieuwe ingrepen is geboden. Wij hopen dat Landschap Noord-Holland de actuele kennis van de graslanden toepast voor de optimalisering van het vegetatie- en waterbeheer van Leyduin.

Deelnemers: Carolien Kruseman, Cora Reurings, Edith Klaasse, Patricia Langeveld, Kees Langeveld, Marianne Hartzuiker, Nico Selie, Ton van Velzen, Yvonne van Amersfoort, Johan Vos en Joop Mourik

Tabel 2 Kenmerkende soorten per vegetatietype, met Socio-Ecologische (SE) groep van de vaatplanten (Arnolds & vd Maarel, 1979). Aanwezigheid in procent van aantal opnamen. Beheer 1-2: beheer 2012-2022 naar frequentie per groep

Groep	VT1	VT2	VT3	VT4	VT5	
Aantal opnamen	3	2	10	5	4	
beheer1	plag21	hark22	maai	plag12	plag12	
beheer2	plag12	geen	plag12			
Droog-nat	droog	droog	vocht	nat	dras	SE
Duinzwengras	100	0	0	0	0	5a
Hondsviooltje	67	0	0	0	0	7e
Zandhoornbloem	67	0	0	0	0	6b
Vroegeling	67	0	0	0	0	6b
Lathyruswikke	67	0	0	0	0	6b
Duinviooltje	67	0	0	0	0	6b
Kleine veldkers	33	0	0	0	0	6b
Scherpe fijnstraal	33	0	0	0	0	6b
Klein tasjeskruid	33	0	0	0	0	6d
Mannetjesereprijs	33	0	0	0	0	7e
Zandpaardenbloemen	33	0	0	0	0	
Groot klauwtjesmos	33	0	0	0	0	
Zandzegge	33	100	10	0	0	6b
Groot laddermos	33	100	0	0	0	
Vlasbekje	33	50	10	0	0	1e
Geel walstro	33	50	0	0	0	6b
Akkerhoornbloem	33	50	0	0	0	6c
Cipreswolfsmelk	33	50	0	0	0	7e
Valse salie	0	50	0	0	0	9e
Gewoon gaffeltandmos	33	50	0	0	0	
Heideklauwtjesmos	0	50	0	0	0	
Gewone paardebloemen	0	0	70	20	25	
Kropaar	0	0	90	0	0	5a
Rood zwengkras	0	0	80	0	0	5a
Beemdlangbloem	0	0	50	0	25	5a
Gewone hoornbloem	0	0	70	0	0	5a
Veldzuring	0	0	70	0	0	5a
Gewoon dikkopmos	0	0	70	0	0	
Ruw beemdgras	0	0	60	0	0	2a
Engels raaigras	0	0	50	0	0	1d
Rode klaver	0	0	50	0	0	5a
Rietorchis	0	0	50	0	0	5b
Klein streepzaad	0	0	40	0	0	1e
Scherpe boterbloem	0	0	30	0	0	5a
Rode ogentroost	0	0	10	0	0	2a
Kruiwilg	0	0	10	100	25	7a
Stijve ogentroost	0	0	30	100	0	7e
Hazenzege	0	0	0	100	25	2a
Wolfspoot	0	0	0	80	0	4c
Zilte rus	0	0	10	60	25	3c
Watermunt	0	0	10	60	25	4c
Getande weegbree	0	0	0	60	25	2c
Veldrus	0	0	0	60	0	5b
Dwergzege	0	0	0	60	0	7c
Borstelbies	0	0	0	40	0	2c
Gewone brunel	0	0	0	40	0	5a
Pinksterbloem	0	0	0	40	0	5a
Geelhartje	0	0	10	20	0	6b
Kleverige ogentroost	0	0	0	20	0	2c
Zilt torkruid	0	0	0	20	0	3c
Waterkruiskruid	0	0	0	20	0	5b
Moerasstruisgras	0	0	0	20	0	7a
Egelboterbloem	0	0	0	20	0	7a
Grote kattenstaart	0	0	0	40	100	4d
Gewone waterbies	0	0	0	0	75	4c
Moerassikkelmos	0	0	0	20	50	

VT1: open kalkarm-kalkhoudend duingrasland
planten van droog grasland (SE groep 6)

VT2: Gesloten, kalkarm duingrasland
planten van droog grasland (SE groep 6)

VT3: Vochtige weide
planten van grasland op (matig) voedselrijke, vochtige grond
(SE groep 5)

VT4: Natte, kalkarme vallei
planten van veenmoeras en humeuze valleien (SE groep 7)

VT5: Voedselrijke slootkant en natte laagte
planten van de waterkant (SE groep 4)